

**TALABALARNI MADANIYATLARARO MULOQOT
KOMPENTENSIYASINI RIVOJLANTIRISH**

Tajiboyeva Fotimaxon Voxidjon qizi

O'zDJTU Tayanch doktorantura 2-bosqich talabasi

***Annotatsiya:** Ushbu tezisda talablarni madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishning samarali usullari hamda olib borilayotgan ishlar va islohotlar haqida ma'lumotlar berilgan.*

***Kalit so'zlar:** globallasuv jarayoni, madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya, madaniyatlararo muloqot, til, jamiyat.*

Zamonaviy jamiyatda, globallasuv tufayli, xalqlar o'rtasidagi aloqalar keng tarqalgan. Boshqa tomondan, iqtisodiy maydon rivojlangan mamlakatlardan rivojlanayotgan mamlakatlarga o'tdi. Shu sababli, turli madaniyatlarga ega bo'lgan odamlar o'rtasidagi muloqot tobora kengayib bormoqda. Aloqa paytida madaniyatlararo muloqot qobiliyatiga ega bo'lgan odamlar o'zlarining notasion sohalarida, xususan, biznes dunyosida o'z maqsadlariga erishishlari oson. Shu nuqtai nazardan qaraganda, biz kollej o'qituvchisi sifatida o'quvchilarimizni o'qishni tugatgandan so'ng qanday qilib qiyinchilikka duchor bo'lish qobiliyatiga ega bo'lishlari, chet elliklar bilan to'g'ri muloqot qilishlari, ularning madaniyatlararo malakalarini qanday o'rgatish yoki rivojlantirish haqida o'ylashimiz kerak. kommunikatsiya. Globallasuv jamiyat taraqqiyotining muqarrar jarayoni bo'lib, u modernizatsiyaning ham muhim belgisi bo'lib, jahonning asosiy tendentsiyasidir. Aniqroq qilib aytadigan bo'lsak, globallasuv - bu siyosat, madaniyat, texnologiya, harbiy, xavfsizlik, turmush tarzi, qiymat va boshqalarni o'z ichiga olgan iqtisodiyotni yadroga aylantiradigan aloqadir. Aslida globallasuv diversifikatsiya tushunchasidir. Iqtisodiy globallasuv jahon iqtisodiyotiga chuqur ta'sir ko'rsatdi va katta o'zgarishlarga olib keldi. Mamlakat yoki mintaqaning

iqtisodiy rivojlanishi va xalqaro iqtisodiy ahvoli tobora yaqinlashib bormoqda. Madaniyatlararo muloqot dunyo mamlakatlari bilan iqtisodiy va texnologik hamkorlik sohasida tobora ko'proq foydalanilmoqda. Shu bilan birga, madaniy tafovutlar o'rtasida turli tushunmovchiliklar va mojarolar kelib chiqdi. Bunday yangi vaziyatda globallasuv va kuchli ta'sirning katta muammosiga duch kelamiz, biz nafaqat ko'proq mohir ingliz foydalanuvchilariga muhtojmiz, balki xorijiy mamlakatlar o'rtasidagi madaniy farqlarni valyutada to'g'ri tushunadigan odamlarga muhtojmiz, ular yaxshi qobiliyatga ega bo'lishi kerak. Madaniyatlararo muloqotga, tashqi almashinuvlarni yanada to'g'ri yo'lga qo'yish uchun o'sib borayotgan xalqaro iqtisodiy almashinuvlarga va kuchayib borayotgan milliy kuch raqobati ehtiyojlariga moslashish. Eng boshida biz til nima ekanligini, u qanday funktsiyaga ega ekanligini va til va madaniyat o'rtasidagi munosabatni aniqlab olishimiz kerak. Birinchidan, til - bu muloqot vositasi bo'lib, odamlar undan xabar berish, suhbatlashish, so'rash, ifoda etish, almashishga ishontirish va o'z ifodalarini boshqalarga tushunishga harakat qilish uchun foydalanadilar. Til insoniyat tarixiy taraqqiyoti jarayonida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Til madaniyatning bir qismidir. Bu inson tomonidan yaratilgan ijtimoiy hodisaning o'ziga xos turi, insoniy muloqotning eng muhim quroli bo'lib, til inson ongining quroli sifatida alohida emas, balki ko'plab jismoniy hodisalar bilan ajralib turadi. U insonlar uchun xizmat qila oladi, inson uni doimo tark eta olmaydi; Bu sof ma'naviy hodisa bo'lmasa-da, u til orqali insonning moddiy dunyosi xususiyatlarining ruhini yaxshi aks ettirishi mumkin, inson ruhining holatini diqqat bilan izohlash mumkin va shuning uchun til, albatta, madaniyatning bir qismiga aylanadi. Til ijtimoiy hodisaning bir turi sifatida nafaqat odamlarning muloqot vositasi sifatida, ayni paytda; til madaniyatini qayd etish vazifasini ham bajaradi. Odamlar til yordamida inson hayoti va tabiat hodisalarini tushunishni qayd etadilar. Til va madaniyat bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Hammaga ma'lumki, til insoniyatning tarixiy taraqqiyoti jarayonida muhim rol o'ynagan. Biz insonlar dunyoda yagonamiz, chunki tilimiz bor, biz bir-birimiz bilan erkin muloqot qila olamiz --- tovushlar va belgilar narsa va his-tuyg'ularning o'rnini bosuvchi bo'lib xizmat qilish uchun. Bu madaniyatni ifodalashning samarali usuli

emas, balki g'oyalarni ko'rsatadigan vosita edi. Bu fikr keyingi tilshunoslar tomonidan bekor qilingan edi. Yangi nuqta shundaki, til va madaniyat bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Til madaniyatning in'ikosidir va madaniyatning in'ikosidir. Madaniyat tilga koinot va biz yashayotgan dunyo haqidagi tasavvurlarimiz orqali ta'sir qiladi. Har safar biz so'zlarni tanlaganimizda, jumlar tuzganimizda va his-tuyg'ularimizni og'zaki yoki yozma ravishda ifodalaganimizda. Agar biz tilni madaniy ta'sirlardan xabardor bo'lmasdan tanlasak, uning madaniy ma'nosini hisobga olmasdan tasodifiy so'zlarni tanlasak, yaxshi muloqot qilmasligimiz mumkin. Shunday qilib, til madaniyatning oynasi sifatida qabul qilinadi. Bir so'z bilan aytganda, til va madaniyatni bir-biridan ajratib bo'lmaydi. Biroq, bizning an'anaviy sinfimizda o'qitishning maqsadi yuqori sifatli ta'lim emas, uning me'yoriga grammatikaga qaratilgan sof va mavhum shaklda o'qitiladigan strukturalizm katta ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilar kamdan-kam hollarda o'z talabalariga ma'lum iboralar va asosiy bilimlarning madaniy ma'nosini aytib berishadi. Bunday o'qitish madaniy bilimlarni tushunishda ba'zi qiyinchiliklarga olib keladi va o'qituvchilarning ushbu tildan foydalanishda madaniyatlararo muloqotda qobiliyatsizligiga jiddiy oqibatlariga olib keladi. Shunday qilib, bugungi kunda tobora ko'proq o'qituvchilar deyarli barcha kuch va vaqtlarini madaniyatlararo muloqotni o'rganishga sarflamoqdalar va o'qituvchilarda samarali madaniyatlararo muloqot kompetentsiyasini rivojlantirish uchun o'qitish strategiyasini isloh qilishga harakat qilmoqdalar. Ushbu maqolada muallif madaniyatlararo kompetentsiyaning ahamiyatini ta'kidlashga harakat qiladi va ingliz tilini o'rganuvchilarning madaniyatlararo kompetentsiyasini qanday rivojlantirishni tahlil qilishni maqsad qiladi. Madaniyat va muloqot o'rtasidagi bog'liqlik shunchalik muhimki, u madaniyat ta'siridan o'tadi va odamlar buni o'rganishni o'rganadilar. Turli madaniyatdagi odamlar yuzma-yuz uchrashganda, madaniy farqni hisobga olish kerak. Ularning muloqot amaliyoti bir xil madaniyatdagi odamlarnikidan farq qiladi. Demak, til o'rganishda madaniyat kompetensiyasi lingvistik kompetensiya kabi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Chet tili o'qituvchilari sifatida biz o'qituvchilarimizga tildan to'g'ri foydalanishni aniq

bilishlariga mas'ulmiz.

Madaniyatlararo muloqot kompetentsiyasini tarbiyalashning ahamiyati.

1. Madaniyatlararo ongni tarbiyalash.

Madaniyatlararo xabardorlikka egami yoki aloqa sifatiga bevosita ta'sir qilmaydimi, bu uning muvaffaqiyatli kommunikator ekanligini va madaniyatlararo muloqot maqsadiga erisha olishini ham o'lchashi mumkin. Agar biz o'quvchilarimizni muvaffaqiyatli kommunikator bo'lishini istasak, biz, ayniqsa, madaniyatlararo ongni tarbiyalashdan boshlashimiz kerak, kollejdagi ingliz tilini o'qitish ikki turdagi madaniyat ongini rivojlantirishdan iborat: biri madaniy tenglik ongidir, ikkinchisi madaniy tushunish. Birinchidan, madaniy tenglik kommunikatsiya ongi turli madaniy bag'rikenglikni hurmat qilish va mahalliy madaniy o'ziga xoslikni tushunishga asoslanadi. O'qituvchilar sifatida biz o'quvchilarni har qanday ko'rish madaniyatiga yumshoq va xolisona munosabatda bo'lishni, mohiyatini aniqlashni, qoldiqlarni tashlashni o'rgatishimiz kerak. Boshqa tomondan, biz Xitoy xalqining an'anaviy madaniyatini tarbiyalashni kuchaytirishimiz kerak. Ikkinchidan, o'quvchilarda madaniy tushunchalar ongini rivojlantirish o'z madaniy qadriyatlaridan chetga chiqish, bir-birlarining madaniy qadriyatlariga bir-birlarini qarash va baholash, hurmat qilishni o'rganish va boshqalarni o'ziga xos jihatlari bilan tushunishni anglatadi, faqat shu yo'l bilan biz erisha olamiz. madaniyatlararo aloqa muammosiz.

2. Madaniyatlararo o'lchovda o'qitish.

Madaniyatlararo qobiliyatlarni o'rgatishning asosiy maqsadi talabalarni turli madaniyatning murakkabligiga moslasha olish va zamonaviy jamiyatda ko'p identifikatsiya qilish qobiliyatiga o'rgatishdir. Madaniyatlararo muloqot shaxsga hurmat va inson huquqlari tengligiga asoslanishi kerak. Madaniyatlararo qobiliyat - bu turli xil ijtimoiy maqomdagi odamlar tomonidan tushunilishini ta'minlash. Muloqotda madaniyatlararo qobiliyatga ega bo'lgan odamlar, u boshqalar bilan muloqotda bo'lganda, o'zini bir nechta o'ziga xoslik va individuallikni saqlab qolishi mumkin. Eng yaxshi til o'qituvchisi na ona tilida so'zlashuvchi, na ona tilida so'zlashuvchi emas, balki o'quvchilarga munosabatlarni ko'rishga yordam beradigan

kishidir. Til o'qitishda o'qituvchilar o'quvchilarning til qobiliyatini rivojlantirishlari kerak, shu bilan birga madaniyatlararo qobiliyatlarni ham rivojlantirishlari kerak; ularni boshqa madaniyat vakillari bilan muloqot qilish qobiliyatiga ega qilish; talabalarga turli madaniyatlarni tushunish va qabul qilish, ularga qadriyatlar va xatti-harakatlarning turli xil qarashlarini bilishga imkon berish; Talabalarga bu boshqa mamlakatlardagi odamlar bilan muloqot qilish tajribasini orttirish jarayoni ekanligini tushunishga yordam berish. O'qituvchi boshqa madaniyatlarda yashash tajribasiga ega bo'lishi yoki muayyan sohada mutaxassis bo'lishi shart emas. O'qituvchining vazifasi talabalarga savol berishga yordam berish va ularga javob berishga harakat qilishdir. Nishon tilidagi muloqot sinfiga tashrif buyurish va mashq qilish shunchaki imkoniyat emas; bu ham umumiy o'rganish tajribasining bir turi. Agar o'qituvchilar bunday muloqot rejimini yarata olsalar, talabalar tashrif buyurishdan bilim va tajribaga ega bo'lishadi. Bu bilimlarni sinfdagi muloqotdan olish qiyin. Ma'ruza davomida o'qituvchilar talabalarga o'rganilgan materialning yashirin qadriyatlarini va ahamiyatini tushuntirishlari kerak, shuning uchun haqiqiy materialdan foydalanish juda muhimdir.

3. Madaniyatlararo muloqotning amaliy qobiliyatini mustahkamlash.

Inson haqiqatan ham madaniyatlararo muloqot qobiliyatiga egami yoki yo'qmi, u nafaqat madaniy bilimlarni va kommunikativ ko'nikmalarni egallaydimi yoki yo'qmi, bundan ham muhimroq, u madaniyatlararo muloqotdagi dolzarb muammolarni moslashuvchan tarzda hal qila oladimi yoki yo'qmi. Shuning uchun talabalarga sinfdagi madaniyatlararo muloqotni qanday o'rganishga ahamiyat berish etarli emas. Madaniyatlararo kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish jarayonida o'qituvchilar rejali tarzda tashkil etilishi va talabalarni madaniyatlararo muloqot amaliyotida faol ishtirok etishga undashlari kerak. Talabalarni turli madaniy kelib chiqishiga ega bo'lgan odamlar bilan muloqot qilish, madaniy farqlarni tushunishni chuqurlashtirish, madaniy farqlarni hal qilishda moslashuvchanlikni rivojlantirish, madaniyatning sezgirligini oshirish, madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini o'rganish va ulardan foydalanish, ularning madaniyatlararo muloqotini yaxshilashga imkon berish kerak.

Xulosa:

Nazariya nuqtai nazaridan madaniyatlararo kommunikativ kompetentsiyani tarbiyalashning ahamiyati aniq. U ingliz tilini o'rgatish uchun foydali g'oyalarni taqdim etadi. Ko'rinib turibdiki, shuni ta'kidlash kerakki, insonning fikrlash tarzi madaniyati va xulq-atvor shakllari ustun omil bo'lsa-da, lekin irqi, shaxsiyati, etnik kelib chiqishi, yoshi, jinsi, iqtisodiy ahvoli, diniy va boshqa jihatlari uni tushunishga ta'sir qiladi. Madaniyat dinamik, dunyo to'qnashuvdan uyg'unlikka intiladi va turli madaniyatlar o'rtasida tez-tez muloqot qilishdan qochib bo'lmaydi. Madaniyatlararo kommunikativ kompetentsiyaning mazmuni ham dinamik bo'lishi kerak, bu madaniyatlararo kommunikativ kompetentsiyani o'qitishni samarali rivojlantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bardos Canale va Swain."Language" 1980 54-55-b
2. Brock & Nagasaka . Pragmatic Content in Global and Local Textbooks. 2005; 34-40-b // ["Til o'qitish asoslari" - 2005. 12-23]
3. Byram & Gerundy. Context and Culture in Language Teaching and Learning. 2003// GAO, 2006// Jiang, 2000// Malmaud, 2015// Tang, 2009// Xu, 2009; 210-b
4. Byram & Gerundy. Context and Culture in Language Teaching and Learning. 2003 - yildagi maqola - 57-b
International scientific-practical conference on the topic of "Problems and perspectives of modern technology in teaching foreign languages"
5. Cefr, "Diskuss kompetensiyasi va funksional kompetentsiya"-2002- 101-130-b
6. E.Sheyn."Til" // " Madaniy elementlarni e'tiborsiz qoldirishga moyil bo'lgan til o'rgatish muammosi" 2004-32-76
7. Gee. Discover Book. 2008; 100- b
8. Kramsh. Language and Culture. 2006.- 101-b